EEN NIEUW SAWAH-ONKRUID

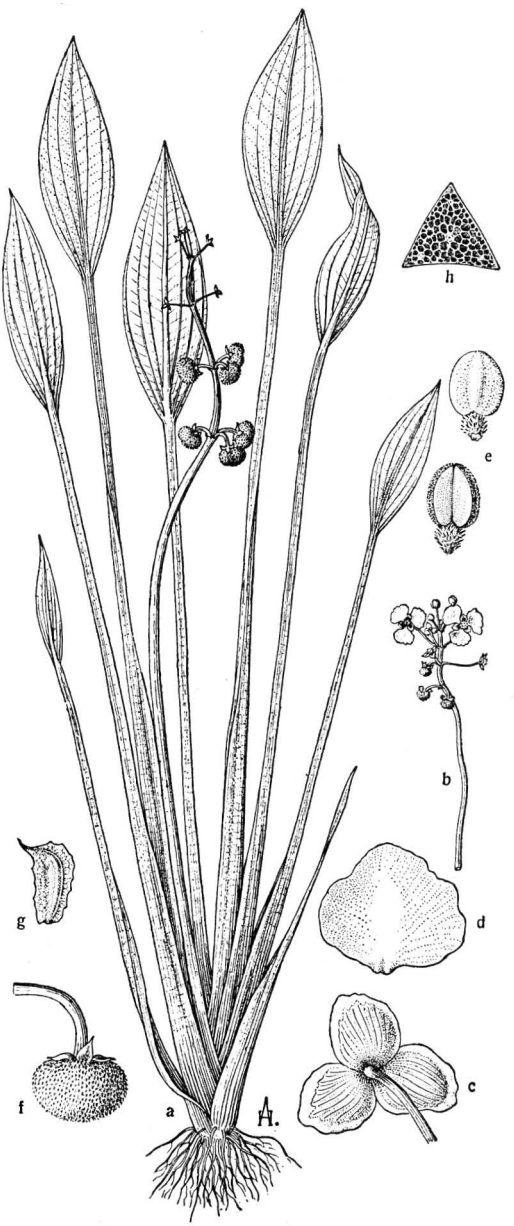
door

J. H. Kern

Het wordt tijd eens iets te vertellen over een aanwinst van de Javaanse flora die zich al jaren in de modder van de sawah's bij Bogor goed thuis voelt en dus zijn weg over het eiland wel zal vinden. Hieraan werd ik herinnerd door het dochtertje van onze afdelingsvoorzitter, dat op de exursie langs de Tji Liwung ook van de partij was. Ze was heel weetgierig en wou van alle bloemen die ze plukte — en dat waren er natuurlijk heel wat — de namen en nog veel meer weten.

„Kijk eens wat een mooie bloem ! Hoe heet die ?"

Ja, het was zeker een prachtig plantje dat ze me liet zien. Ik moest bekennen, dat ik de naam niet precies wist. Pijlkruid (*Sagittaria*) zou je het kunnen noemen, omdat het familie is van de in Holland zo bekende plant van die naam maar dat is wel wat vreemd, omdat de bladeren hier helemaal niet pijlvormig zijn. Ik heb er nog bij verteld, dat hij nog niet in de boeken over Javaanse planten stond. Het is al een paar jaar geleden, dat ik de nieuwe *Sagittaria* voor het eerst vond. Als je pas in Indonesië bent levert ieder wandelingetje natuurlijk vrijwel alleen planten op die je niet kent. Daarom pik je er eerst heel slim die dingen uit, die je al zo een beetje weet thuis te brengen; die geven dan straks bij het determineren de minste moeilijkheden. Geen wonder dus, dat een plant, die dadelijk als een *Sagittaria* te herkennen was, en die in massa's in de sawah's bij Kedung Badak groeide, een van de eerste dingen was die in de bus werden gestopt. Het uitpakken was altijd een feest. Professor van Steenis was steeds vol belangstelling. Wie zijn enthousiasme kent, kan zich indenken wat 'n opmerkingen hij dan ten beste gaf. „Wat heb je dáár ?" Mijn antwoord : „Een *Sagittaria*". Dat klonk zo ongeveer als : „Dat zie je toch wel". Ja, dat had hij zeker gezien, maar of ik dan wel wist, dat deze *Sagittaria* van Java vast niet bekend was ?Neen, dat wist ik niet ! Daar ging mijn plan, om eens gauw te determineren. Waar kun je de naam van zo'n nieuweling vinden ? Meestal lukt het nog wel, als je een monografie van het geslacht hebt, maar de Alismataceeën monografie van Buchenau (*Sagittaria* hoort tot de Alismataceeën) is al een halve eeuw oud. Ze bleek juist bij de groep waartoe mijn plant behoorde niet al te best in elkaar te zitten. Met wat goede wil kwam ik uit op *S. platyphylla* (Engelm.) J. G. Sm., en helaas, veel verder ben ik eigenlijk nooit gekomen. Die *S. platyphylla* komt oorspronkelijk voor aan waterkanten in N.-Amerika. Toen ik met een Amerikaanse flora — A s a G r a y 's New Manual — nog eens aan 't determineren sloeg, kwam ik dadelijk op dezelfde soort uit. Maar er klopte toch iets niet : „stamens about

Sagittaria cf platyphylla (Engelm.) J. G. Sm.

a. habitus, b. bloeiwijze, c. onderzijde kelk, d. kroonblad, e. meeldraden, f. vruchthoofdje, g. vruchtje, h. doorsnede bladsteel.

20". Mijn plant had maar een twaalftal meeldraden. Nu verscheen in 1950 een nieuwe druk van het Manual, prachtig bewerkt door Prof. F e r n a l d, en daar is het kenmerk van die 20 meeldraden uit verdwenen. Was dat een fout in de vorige druk ? De elliptische bladeren, de twee kransen van vrouwelijke bloemen, waarvan de stelen na de bloei dikker worden en terugkrommen, de brede behaarde helmdraden, de afmetingen van de bolvormige vruchthoofdjes, het omhoog gekromde snaveltje van de vrucht, het komt allemaal zo mooi uit, dat ik 't tenminste vooorlopig toch maar op *S. platyphylla* houd. De tekening, die A m i r H a m z a h naar de levende plant maakte, laat alles zo duidelijk zien, dat U met 't herkennen geen last zult hebben. Eerlijkheidshalve moet ik nog vertellen, dat F e r n a l d zegt, dat de helmdraden langer moeten zijn dan de helmknoppen en dat is bij Bogorse planten nu juist andersom.
Een plant uit het gematigde Amerika als sawahonkruid op Java ! Ze heeft zich om Bogor al flink verspreid. Hoe komt ze hier ? Later bleek dat toch niet zo heel vreemd te zijn. In een vergeten hoekje van een van de vijvers van de Kebun Raya groeide een groepje, blijkbaar een overblijfsel van vroegere opzettelijke cultuur. De Tji Liwung zal wel gezorgd hebben, dat de vruchtjes op een sawah terechtkwamen. Nu maar afwachten, of dit 't begin is geweest van een lange tocht. En ook, of het misschien toch géén *S. platyphylla* is. Dan zou het een heel na verwante soort moeten zijn.

Summary

A NEW SAWAH WEED

A species of *Sagittaria,* occurring in the wet ricefields near Bogor answers very well the description of the North-American *S. platyphylla* (Engelm.) J. G. Sm., except fort the length of the filaments in proportion to that of the anthers. Presumably the plant originally escaped from the Bogor Botanic Gardens.

UIT DE AFDELINGEN

PALEMBANG

Voorzitter Dr Wissema keert eerstdaags van verlof terug en zal de leiding van de afdeling weer op zich nemen. De afdeling heeft contact gemaakt met de B.P.M. te Pladju welk contact door een goede filmavond zal worden verstevigd en uitgebreid. Hopenlijk zal een versterking van de afdeling daarvan het gevolg zijn. Op 30 Nov. 1952 werd een excursie gehouden.